

Jure Volčjak, **Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500**. Ljubljana: Nadškofija, 2020, 732 strani.

V preteklem letu je Nadškofijski arhiv v Ljubljani objavil nov zvezek v seriji svojih inventarjev oz. arhivskih popisov. Gre za popis Zbirke listin (NŠAL 101), in sicer njenega najstarejšega, srednjeveškega korpusa.¹ Čeprav sodi ljubljanski Nadškofijski arhiv med tiste z dobro urejenim listinskim fondom – nenazadnje je večina srednjeveških listin (do vključno l. 1465) v digitalizirani obliki že kako desetletje dostopna na spletnem portalu Monasterium.net – je najnovejši popis listin nadvse dobrodošel.

Zbirka listin Nadškofijskega arhiva zajema 526 originalnih srednjeveških dokumentov in 60 prepisov, ki izvirajo iz dveh sklopov. Prvega, obsežnejšega, predstavljajo listine leta 1140 ustanovljenega benediktinskega samostana v Gornjem Gradu, ki je bil leta 1461 podrejen novoustanovljeni ljubljanski škofiji, 12 let pozneje pa zaradi kljubovanja menihov novi ureditvi ukinjen. To je homogen korpus dobro ohranjenega samostanskega arhiva, ki sega v prvo polovico 12. stoletja do same ustanovne listine patriarha Peregrina z dne 7. aprila 1140 (sicer ohranjene v prepisu iz 13. stoletja). Drugi sklop tvorijo dokumenti ljubljanske škofije. Posebej velja izpostaviti listine, ki so nastale v zvezi z njeno ustanovitvijo in izoblikovanjem škofijskega teritorija (1461–1463). Poleg tega so tu še vse ostale listine škofije, stolnega kapitlja in obema ustanovama inkorporiranih župnij, ki so svoje gradivo v večji meri začele predajati v hrambo ljubljanskemu Nadškofijskemu arhivu po letu 1977.² Pri tem je potrebno opozoriti, da se listine nekaterih župnij (Polhov Gradec, Stari trg pri Ložu in Vače) še vedno hranijo v ločenih župnijskih fondih in so popisane v pred leti objavljenem popisu Čipić Reharjeve.³

Knjigo sestavlja uvodna razprava o historiatu Zbirke listin NAŠL, seznam vseh popisanih dokumentov, sam popis, seznam uporabljenih virov in literature, kratek povzetek v angleščini, nemščini in italijanščini ter kazalo osebnih in kra-

¹ Popisa mlajšega dela te zbirke, od leta 1500 dalje, in pa listin, ki se nahajajo v drugih zbirkah in fondih arhiva, je v letih 2016 in 2018 objavila Marija Čipić Rehar, *Listine nadškofijskega arhiva Ljubljana 1501–2015* [I]. Ljubljana 2016 in ista, *Listine nadškofijskega arhiva Ljubljana II. – brevi, župnije, uršulinke, prepisi listin*. Ljubljana 2018.

² Lilijana Žnidaršič, *Vodnik po fondih in zbirkah, Nadškofijski arhiv Ljubljana*, Priročniki 1, str. 14, 15.

³ Prav tam, str. 186; Marija Čipić Rehar, *Listine nadškofijskega arhiva Ljubljana II*, str. 10–11.

jevnih imen. Popis je oblikovan po že uveljavljenih arhivskih načelih in nudi vse potrebne informacije o zunanjih značilnostih listine, njeni vsebini in nahajališču v arhivu. Sledijo si v naslednjem vrstnem redu: datum, kratek identifikacijski regist, obširnejši oz. polni regist, fizični opis (podatki o tradiciji, pisni podlagi, merah, pečatih, jeziku), navedba prič, navedba overiteljev, predhodna signatura ter morebitne objave besedila listine, njenega regista ali obravnave v literaturi.

Posebna odlika Volčjakovega popisa – ki mimogrede ni popoln unikum v slovenski arhivski stroki, temveč počasi postaja tradicija dobre prakse⁴ – so izredno natančni in izčrpani polni registi, ki dobesedno ne izpuščajo vsebine. Pri obsežnejših dokumentih se redno raztezajo preko pol ali celo cele strani, pri listinah z inserti pa celo preko več strani. Vsa imena (osebna in krajevna) ter nekateri pomembnejši pasusi so v oklepaju dodani tudi v originalnem zapisu, prav tako datacija (kraj izstavitve pri datumu na začetku zapisa, čas izstavitve pa ob koncu regista). To postavlja knjigo v povsem drugo kategorijo, ki presega raven običajnega arhivskega popisa, t. j. pripomočka za uporabo gradiva v arhivu. Gre pravzaprav za objavo registov listin v stilu Kosovega Gradiva ali Regestov Friderika III.,⁵ ki jo je mogoče uporabljati tudi samostojno, brez konzultacije originalnega gradiva. Takšne objave namreč zadostijo potrebe precejšnega dela zgodovinskih raziskav, predvsem manj poglobljenih, vsebinsko usmerjenih, ali pa primerjalnih, pri katerih je treba upoštevati velike količine gradiva različnega izvora.

Za konec na kratko: Volčjakove *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana* so kvaliteten popis arhivske zbirke, ki obenem opravlja tudi vlogo edicije registov. Medievistična stroka je z njim pridobila dragocen pripomoček trajne vrednosti.

Matjaž Bizjak

⁴ Prim. npr. Zdenka Bonin, *Inventar zbirke listin v Pokrajinskem arhivu Koper (1348–1776)*, Koper 2002.

⁵ Franc Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku 1–5*, Ljubljana 1902–1928; *Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493) nach Archiven und Bibliotheken geordnet*, zbirka, ki izhaja v okviru projekta Regesta imperii pod okriljem Akademije za znanost in literaturo v Mainzu in obsega že 35 zvezkov.